

YEKAZIB BERISH TIZIMLARI SAMARADORLIGINI BAHOLASH

Raxmatov Suxrobbek San`at o`g`li

Andijon Mashinasozlik Instituti

Transport logistikasi yo`nalishi K-102-21-guruh talabasi

Abduraximov Abdug`ani Abdurahmon o`g`li

Andijon Mashinasozlik Instituti

Transport logistikasi yo`nalishi K-102-21-guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yetkazib berish tizimlari samaradorligini baholash, korxonaning samaradorligini optimallashtirish va ta`minot tizimidagi foydalilik to`g`risida ma`lumotlar berilgan.

Kalit so`zlar: Samaradorlik, optimallashtirish, rentabellik, rejalashtirish.

Samaradorlik yagona universal e`tirofga ega bo`lmagan eng keng tarqalgan iqtisodiy hodisalardan biri hisoblanadi. Savdo logistikasida ishlab chiqarilgan ta`minot tizimlarining samaradorligi markazlashuvi ushbu tizimning xarajat-foyda nisbatlarini belgilovchi sifat ko`rsatkichlarini tavsiflash bilan bog`liq. Iqtisodiy hayotning qaysi hodisalarini hisobga olsak, iqtisodiy, ijtimoiy, ekologik, ijtimoiyiqtisodiy samaralar haqida gaplashamiz. Iqtisodiy samaradorlik texnik, iqtisodiy va ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan samaradorlikni o`z ichiga oladi. Maqsadni amalga oshirishda ishlab chiqarish omillaridan foydalanish samaradorligi va olingan sifatli va miqdoriy ko`rsatkichlarni aks ettiradi. Ularning umumiy tarkibida ular iqtisodiy samara o`lchovlarini belgilaydilar.

Samara (effekt – frants..) ma`naviy ta`sir, tasurot, his-tuyg`ularga o`tkazilgan ta`sirni anglatadi. Iqtisodiy hayotda "biror narsa natijasida harakat" ma`nosiga kiradi. Faoliyat o`lchov kategoriyasi sifatida qo`llaniladi va bevosita o`lchov qonuniga to`g`ri keladi. Ta`minot zanjiri iqtisodiy rivojlanishining samaradorligi uning rivojlanish jarayonida ishlashining o`lchovidir. Qiymati va natijalarini uning ishlashiga nisbati maqsadga yaqin bo`lgan bunday tizimni ishlab chiqishda samarali

hisoblanadi. Mehnat unumdorligini oshirish, asosiy fondlarni qaytarish, resurslardan oqilona foydalanish hisobiga samaradorligini oshirish bilan birga rivojlanib borayotgan tizimning jadal rivojlanishi iqtisodiy o'sishning jadal turi sifatida tavsiflanadi[1-3].

Logistika-tashkiliy shakllarning samaradorligini baholashning o'ziga xos xususiyati - bu tizimning o'ziga xos logistik faoliyatini va logistika jarayonlari oqimining samaradorligini qamrab oladi. Logistika faoliyatining muvaffaqiyati va logistika jarayonining samaradorligini baholashda, birinchi navbatda, maqsadga erishish darajasi hisobga olinadi .

Korxonaning ushbu nisbatni optimallashtirish va rentabellikni oshirishga intilishi, tashkil etilgan logistika inshootlarining yangi shakllarini yaratish uchun rag'bat bo'lib xizmat qiladi. SHuning uchun logistika ob'ektlarining (zanjirlar, tarmoqlar, kanallar) samaradorligini baholash biznes maqsadlarining asosiy qismiga kiritilishi kerak va ularni takomillashtirish funktsional foydalilikni yaratishning yangi usullarini ochishi kerak[4].

Foydalilik - bu qarorlar yoki faoliyat samaradorligi natijalarini tavsiflash uchun ishlatiladigan toifadir. Iqtisodiyot, sotsiologiya, psixologiya, modellashtirish kabi turli sohalarida bu atama boshqa ma'noga ega. Logistik sub'ektlarga nisbatan "foydalilik" atamasi bir tomondan ularning xarajatlari va harakati bilan ularning miqdoriy va sifat ko'rsatkichlarini solishtirishga imkon beradi, ikkinchidan esa ular bajaradigan ko'plab vazifalar natijalari sifatida namoyon bo'ladi.

Ta'minot tizimidagi "foydalilik" toifasini to'g'ri tushunish faqatgina barcha ishtirokchilar tomonidan yaratilgan va yaxlit logistika tjarayonini yaratadigan jami foydali dastur nuqtai nazaridan ko'rib chiqilishi mumkin. Logistika tizimidagi har bir ajratilgan aloqa tizimining foydasi tizim ishtirokchilari orasidagi aloqaning moddiy tashuvchisi vazifasini bajaruvchi bo'lib, jami foydali dasturning bir qismidir. Ta'minot tizimi - bu yagona kompleks. Tuzilmaviy elementlar ishlab chiqaruvchilar, etkazib beruvchilar, turli darajadagi vositachilar bo'lib, yagona biznes bo'shlig'ida umumiy maqsadlarda birlashtirilgan. Ta'minot tizimidagi ishtirokchilar uchun hamkorlik va integratsiya umumiy resurs, transport, telekommunikatsiya, axborot,

marketing va xizmat ko'rsatish siyosatiga asoslangan yagona texnologik jarayonda ularni birlashtiruvchi xarakterli xususiyatga ega[5-7].

Ta'minot zanjirining iqtisodiy samaradorligini baholashda tadqiqotchilar metodologik qiyinchiliklarga duch kelishmoqda, ular boshqa faoliyat sohalarining ishlashini baholashda ham mavjud. Bu qiyinchiliklar quyidagilardan iborat:

1) bir xil logistika vositalarini yaratish uchun turli variantlar sifat jihatidan tengsiz ta'sir ko'rsatadi. Bu farqlar infratuzilmani, transport tarmoqlarini rivojlantirish, yonma-yon mahsulotlarga bo'lgan ta'sir va teng bo'lmagan ijtimoiy oqibatlarga ta'sir ko'rsatish darajasiga bog'liq. Rejalashtirilgan sarf-harajatlar ta'siri, qoida tariqasida, ba'zan rasmiylashtirilmaydigan turli xil elementlardan iborat. Tijoriy logistika samaradorligini aniqlash qiyinligi shundaki, u har doim aniqlanmaydi: uning tarkibiy qismlarining ba'zilar o'lchovli, biroq ular bilan mutanosib, boshqalari esa butunlay o'lchanmaydi;

2) turli turdagi logistika ob'ektlarini yaratish xarajatlari bilan bevosita emas, balki teskari bog'liqliklarning mavjudligi. Misol uchun, birinchi variant bir xil ob'ektni yaratish uchun ikkinchi variantdan kamroq bo'lsa, uchinchi tashkilot uchun xarajatlarning oshishiga yoki yon ishlab chiqarishni tashkil etish uchun ortiqcha to'lovni asosiy ta'sisdagi mablag'lardan oshib ketishiga olib kelishi mumkin.

3) naqd mablag' harajatlari moddiy ishchi mehnat harajatlarini etarli darajada aniq aks ettirmaydi. Xususan, bu tabiatdan foydalanish bilan bog'liq xarajatlarga bog'liq. Xulosa shundan iboratki, logistika samaradorligining miqdor jihatdan baholashi xato qaror qabul qilish uchun mutlaqo aniq ma'lumot bera olmaydi. Biroq, ular boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonida iqtisodiy vaziyatni mazmunli tahlil qilish uchun asosiy material sifatida xizmat qilishi mumkin[8-10].

ADABIYOTLAR

1. Gaffarov Makhammatzokir Toshtemirovich , Nasirov Ilham Zakirovich , Sobirova Tursunoy Abdipatto kizi , Hakimov Mavlonbek Solijon ugli. (2023). Recovery Of Fines From Drivers Of Foreign Vehicles. *Journal of Pharmaceutical Negative Results*, 3589–3591. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.03.446>.

2. Nasirov Ilkham Zakirovich- Ph.D., Gaffarov Mukhammadzokir Toshtemirovich , Doctoral Student. (2023). Consequences Of Complete And Undercombustion Of Fuel. *Journal of Pharmaceutical Negative Results*, 3597–3603.
<https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.03.448>.
3. Malokhatkhon Karimovna KOSIMOVA, Davlatkhon Karimovna MUQIMOVA, Ilham Zakirovich NASIROV, Bahodirjon Zakirovich NOSIROV. **WELDING MATERIALS USED IN THE RECOVERY OF CORRODED DETAILS IN THE CONTACT WELDING METHOD**// *Eur. Chem. Bull.* 2023, 12(5), 1657-1662. DOI: <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.03.446>.
<https://eurchembull.com/uploads/paper/5aa8cc7f80ab74316113aca9aab7cb42.pdf>.
4. NASIROV ILXAM ZAKIROVICH, NURDINOV MURODALI ALIJONOVICH, GAFFAROV MUKHAMMADZOKIR TOSHTEMIROVICH, XAYDAROV MURODJON AKBARALIYEVICH, TO'RABOYEV HOLMUROD RUSTAMJON O'G'LI. **CONDUCTING LESSONS IN INVENTIVE METHODS**// *The Seybold Report- Seybold Publication*, Box 644, 428 E. Baltimor Ave. Media, PA 19063. 227-234 p.
<https://www.seyboldreport.org/issues>
[Nasirov Ilham Zakirovich, Nurdinov Murodali Alijonovich, Nosirov Bahodirjon, Kuzibolaeva Dilnoza Tukhtasinovna, Obidzhonova Gulizebo Shukhratbek kizi.](https://www.seyboldreport.org/issues)
EFFECT OF SYNTHESIS GAS SUPPLY ON ENGINE PERFORMANCE// *MSW MANAGEMENT -Multidisciplinary, Scientific Work and Management Journal*. ISSN: 1053-7899, Vol. 33 Issue 2, December – 2023, Pages: 125-132.
<https://mswmanagementj.com/index.php/home/article/view/50>